

Asia: VN/18098/2025

Lausuntopyyntö: Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi lapsen erityisestä suojelusta ja siihen liittyviksi laeiksi

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Muu järjestö tai yhdistys

Lausunnonantajan lausunto

1. Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Osittain

Perustelut tiiviisti

Pelastakaa Lasten näkemys on, että lastensuojelulainsäädännön uudistaminen on tarpeellista ja kannatettavaa hyvinvointialuerakenteen sekä muuttuneen toimintaympäristön takia. Kannatamme painopisteen siirtämistä varhaisempaan ja oikea-aikaisempaan tukeen, asiakasprosessien selkeyttämistä sekä hallinnollisen työn vähentämistä.

Niin sosiaalihuoltolaissa kuin laissa lapsen erityisestä suojelusta korostuu hyvinvointialueiden huomattava päätösvalta organisoida palveluiden järjestämistä. Kannamme huolta siitä, että tämä saattaa asettaa asiakkaat eriarvoiseen asemaan ja heikentää oikeutta yhdenvertaisiin palveluihin.

Pelastakaa Lapset yhtyy Lastensuojelun Keskusliiton kantaan, että uudistusten toimeenpanossa lapsen edun ja oikeuksien toteutuminen tulee asettaa ensisijaiseksi säästötavoitteisiin nähden.

2. Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

Osittain

Perustelut tiiviisti

Luonnoksessa esitetään, että sosiaalihuoltolain mukainen tuki ja palvelut toimitaisivat ensisijaisina ja lastensuojelun asiakkuus viimesijaisena tukena lapsille, jotka tarvitsevat erityistä suojelua.

Pelastakaa Lasten kanta on, että tämä tavoite on kannatettava: lapset ja heidän perheensä saisivat näin ollen sosiaalihuollon tukea ja palveluja ilman lastensuojelun asiakkuutta. Tukea pystyttäisiin tällöin antamaan oikea-aikaisemmin ja ilman erillisen arvioinnin säätelemää työskentelyvaihetta.

Näkemyksemme on, että esityksen mukainen lastensuojelun avohuollon asiakkuuksien siirto sosiaalihuollon asiakkuuteen saattaa kuitenkin tuottaa tilanteen, jossa sosiaalihuollon asiakkaaksi ohjautuu hyvin monenlaisen ja vahvan tuen tarpeessa olevia asiakkaita, jolloin riittävä tuki voi jäädä toteutumatta.

Korostamme, että lastensuojelulain ja sosiaalihuoltolain rajapintaan ja asiakkaiden palveluihin kahden lain nojalla tulee nyt kiinnittää erityistä huomiota. Huolemme on, että asiakkaan tuen tarve voi jäädä kahden eri lainsäädännön "väliin", jolloin tuen ja palveluiden saaminen voi jäädä puutteelliseksi molempien lainsäädäntöjen nojalla.

Muistutamme lisäksi, että lapsella tulee olla mahdollisuus saada tarvitsemiaan palveluja myös tilanteissa, joissa vanhempi ei tunnista tai hyväksy lapsen tuen tarvetta.

3. Mikä seuraavista vaihtoehdoista olisi mielestänne tarkoituksenmukaisin tapa järjestää sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välinen rajapinta? Valitkaa yksi ja perustelkaa vastauksenne.

Nyt esitetty ratkaisu

Perustelut tiiviisti

Katso perustelut 2 kysymyksen alta.

4. Lausuntopalaute lukuun 1 (Yleiset säännökset): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 1 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Pelastakaa Lapset kannattaa esitettyä sääntelyä, jossa lastensuojelun tuki säilyy viimesijaisena ja kohdentuu lapsiin, jotka tarvitsevat erityistä suojelua. Kannatettavaa on, että muu sosiaalihuollon tuki on määritelty lainsäädännössä vahvemmin ensisijaiseksi. Kannatettavaa on myös perheen jälleenyhdistämisen ensisijaisuus lastensuojelun sijaishuollon palveluissa.

5. Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla muutoksella olevan lastensuojelun asiakkuuden alkamiseen ja päättymiseen?

Pelastakaa Lapset kantaa huolta siitä, miten asiakkuuden alkaminen on määritelty. Esityksen mukaan sosiaalihuollon asiakkaaksi ohjautuu jatkossa vahvan tuen tarpeessa olevia asiakkaita. Riittävä tuki voi siksi jäädä toteutumatta. Tilanteesta voi seurata lastensuojelun sijaishuollon palvelujen kuormittuminen. Sen vaikutukset voivat olla sekä inhimillisesti että taloudellisesti kestävämpiä.

Kannatamme erillisen arvioinnin vaiheen poistamista ja tarvittavan tuen piiriin pääsyä oikea-aikaisesti. Arviointi tarvitsee kuitenkin kansallista ohjausta toteutuakseen tasavertaisesti kaikilla hyvinvointialueilla.

Pelastakaa Lapset kiinnittää huomiota sosiaalihuoltolain 36 §:ssä säädetyn tuen tarpeen arvioinnin yhteydessä tehtävään lapsen mahdollisten kiireellisten lastensuojelupalvelujen tarpeen arviointiin, ellei se ole ilmeisen tarpeetonta. Käsite Ilmeisen tuen tarpeettomuudesta on avoin ja arvioinnissa tulee varmistaa lapsen näkökulman huomioiminen.

Kannatamme lastensuojelun asiakkuuden alkamisen mahdollisuutta tilanteissa, joissa lapsi tai hänen huoltajansa ei ota sosiaalihuoltolain mukaista tukea vastaan, ja joissa lapsi on ilmeisen suojelun tarpeessa. Asiakkuuden alkaminen ilman vanhemman suostumusta varmistaa lapsen edun toteutumista ja lapsen tuen saamista.

6. Onko ehdotus lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää koskevan asiakasmitoituksen joustavoittamisesta mielestänne kannatettava?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Pelastakaa Lapset kannattaa sosiaalityöntekijän asiakasmitoituksen edelleen pysymistä 30 asiakkaassa ja korostaa tämän asiakasmäärän olevan kriittinen määrä vastuusosiaalityöntekijän tehtävän hoitamiseksi kokonaisvaltaisesti kaikkien asiakkaiden osalta.

Kannatamme myös sitä, että poikkeustapauksissa asiakasmitoitus voi tilapäisesti ylittyä esimerkiksi tilanteissa, joissa varmistetaan saman sosiaalityöntekijän palvelut sisaruksille. Asiakasmitoituksella ja siihen liittyvän joustavuuden lisäämisellä varmistetaan asiakaslähtöisyyden parempi toteutuminen.

Esitämme kuitenkin myös huolen siitä, ettei joustavuudesta saa muodostua käytäntö, jossa lapsi joutuu odottamaan lastensuojelun tukea. Resurssien riittämättömyys on huolestuttavaa, ja on lapsen edun toteutumiseksi varmistettava, ettei asiakasmitoitus toistuvasti ylity.

7. Onko ehdotus lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävistä kannatettava?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Pelastakaa Lapset kannattaa sosiaalityöntekijän tuen nostamista ensisijaiseksi tueksi, sekä sitä, että sosiaalityöntekijän keskeiset tehtävät kirjataan. Huomiomme kiinnittyy kuitenkin siihen, ettei sosiaalityöntekijän keskeisten tehtävien osalta ole kirjattu lapsen tapaamista sosiaalityöntekijän

tehtäviin kuuluvaksi ja pitää tärkeänä, että eri lainkohtiin (16§, 19§, 26§, 28§, 34§) kirjatut sosiaalityöntekijän tehtävät/velvollisuudet kootaan yhteen.

8. Lausuntopalaute luvusta 3 (Lastensuojelun järjestäminen ja kustannusvastuu): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 3 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta sekä vaikutuksista.

Pelastakaa Lasten näkemys on, että kustannusvastuun jakautuminen eri hyvinvointialueiden välillä on ilmaistu selkeästi ja on yksiselitteinen. Tämä selkeyttää toimintaa ja poistaa epäselvyyksiä.

Kannatamme velvoittavaa sääntelyä lastensuojelun sosiaalityölle tarjottavasta moniammatillisesta asiantuntijatuesta ja esityksen 13 §:ssä kirjattua hyvinvointialueen velvoitetta antaa terveydenhuollon asiantuntija-apua lastensuojelulle ja järjestää tarvittaessa tutkimus sekä hoito- ja terapiapalveluja lapselle. Tämä edesauttaa kokonaisvaltaisen tuen järjestämistä lastensuojelun asiakkaille.

Pelastakaa Lapset katsoo, että ehdotukseen jää kuitenkin epäselvyyttä sen osalta, kuka tosiasiasa määrittää asiantuntija-avun tarpeen. Pykälään tai sen esitöihin tulisi lisätä maininta siitä, että arvio asiantuntija-avun tarpeesta tehdään lastensuojelun sosiaalityön toimesta.

Puollamme ilmoitusvelvollisuuden säilyttämistä esityksen mukaisesti tilanteissa, joissa lastensuojelun asiakkuudessa tai tuen tarpeen arvioinnissa oleva lapsi ja hänen perheensä muuttaa toisen hyvinvointialueen alueelle. Ilmoitusvelvollisuus on tarpeen myös sosiaalihuoltolaissa erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen muuttaessa toisen hyvinvointialueen alueelle.

Kannatamme kansainvälistä yhteistyötä vaativien tilanteiden selkeyttämistä: tämä edesauttaa mahdollisuuksia turvata lapsen erityinen suojele silloin, kun se vaatii kansainvälistä yhteistyötä.

Pelastakaa Lapset kannattaa yksityisesti sijoitettujen lasten hoidon valvonnan velvoittavuutta esityksen mukaisesti ja pitää tätä tarpeellisena lapsen edun mukaisen sijoituksen toteutumiseksi.

Asiakasmaksujen osalta esitämme huolen nykytilanteesta, jossa kaikille lapsille ei kerry itsenäistymisvaroja vanhemman elatussopimuksen puuttumisen vuoksi. Näissä tilanteissa edunvalvojan määräämisessä saattaa kestää kohtuuttoman pitkään.

9. Lausuntopalaute luvusta 4: Onko ehdotus, jonka mukaan lupa lapsen tutkimiseen annettaisiin jatkossa hyvinvointialueen viranhaltijan päätöksellä hallinto-oikeuden sijaan, mielestänne kannatettava?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Pelastakaa Lapset kannattaa esityksessä ehdotettua luvan antamista jatkossa lapsen tutkimiseen hyvinvointialueen johtavan viranhaltijan päätöksellä, ja huomioi vaikutuksena sen, että näin nopeutetaan lapsen prosessia ja käynnistetään välttämättömät terveydenhuollon tutkimukset, jolloin lapsen edun toteutuminen pystytään turvaamaan paremmin.

10. Selkiyttävätkö luvun 4 ehdotukset lastensuojelun päätöksentekosäätelyä?

Osittain

Perustelut tiiviisti

Pelastakaa Lapset muistuttaa avohuollon tukitoimien päättämisen olevan mahdollista myös muulle sosiaalihuollon viranomaiselle kuin lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle ja esittää huolen päätöksenteon siirtymisestä viranomaisille, jotka eivät tunne lapsen ja perheen tilannetta. Tämä voi johtaa siihen, että päätöksenteko etäännyy lapsesta, kokonaisvaltainen näkemys jää puutteelliseksi päätöksenteon perusteena ja tehdään lapsen edun vastaisia päätöksiä myönnettävien palveluiden ja tukitoimien osalta.

Kannatamme esityksen mukaista lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän veloitetta tehdä päätös perhehoidossa olevan lapsen hallussa olevien aineiden ja esineiden haltuunotosta. Tähän tulee kuitenkin varmistaa riittävät resurssit hyvinvointialueilla.

11. Lausuntopalaute luvusta 5: Onko ehdotus edunvalvojan palkkioiden ja kulukorvausten rajaamisesta ja yhdenmukaistamisesta valtioneuvoston asetuksella mielestänne kannatettava?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia (etenkin taloudellisia) arvioitte ehdotetulla säätelyllä olevan?

-

Muut mahdolliset huomiot lastensuojelun edunvalvontaa koskevasta säätelykokonaisuudesta?

Pelastakaa Lapset kannattaa sitä, että palkkioiden suuruudesta ja maksamisesta säädettäisiin asetuksella, jotta palkkiot määräytyisivät nykyistä yhdenmukaisemmin. Puollamme ehdotettua kansallista kriteeristöä palkkioiden ja kulukorvausten määristä. Näkemyksemme mukaan säätely edesauttaa edunvalvojan hakemista ja nimittämistä eri hyvinvointialueilla tasapuolisesti, ja vähentää nykyistä eriarvoista tilannetta hyvinvointialueilla.

12. Muu lausuntopalaute luvusta 5 (Lapsen osallisuus): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 5 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Pelastakaa Lapset kannattaa esityksen mukaisesti lapsen osallisuuteen liittyvän säätelyn säilymistä ennallaan. Muistutamme kuitenkin, että 12 ikävuoden raja lapsen kuulemisessa häntä itseään koskevissa lastensuojeluasioissa heikentää tätä nuorempien mielipiteen huomioimista. Muistutamme lisäksi, että lapsia tulee YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti kuulla aina ikä- ja kehitystasoisesti.

Pelastakaa Lapset kannattaa esitystä siitä, että hyvinvointialueen tulee olla edustettuna käsiteltäessä oppivelvollisen lapsen koulusta tai oppilaitoksesta erottamista koskevaa asiaa opetustoimesta vastaavassa toimielimessä tai oppivelvollisuuslain (1214/2020) 4 §:ssä tarkoitetun koulutuksen järjestäjän toimielimessä, jollei hyvinvointialue arvioi läsnäolon olevan ilmeisen tarpeetonta.

13. Lausuntopalaute luvusta 6 (Menettelysäännökset): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 6 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Pelastakaa Lapset kannattaa 34 §:ssä esitetyn sosiaalityöntekijän veloitetta lapsen tapaamiseen olemassa olevan lainsäädännön mukaisesti, mutta huomioi, että jää edelleen työntekijän harkittavaksi lapsen tapaamisten määrästä huolehtiminen.

Asiakassuunnitelma on esityksessä määritelty selkeästi sijaishuollon osalta, mutta lastensuojelun avohuollon asiakkaan oikeus asiakassuunnitelmaan on mielestämme määritelty riittämättömästi. Asiakassuunnitelma on keskeinen työväline, jonka avulla seurataan ja arvioidaan tukitoimien vaikuttavuutta, palvelujen yhteensovittamista ja asiakkaan tilanteen muuttumista. Asiakassuunnitelma myös turvaa sekä lapsen että sosiaalityöntekijän oikeusturvaa.

14. Lausuntopalaute luvusta 7 (Lastensuojelun avohuolto): Ovatko lastensuojelun avohuoltoa koskevat ehdotukset mielestänne kannatettavia?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Pelastakaa Lapset pitää lastensuojelun avohuoltoa koskevien tavoitteiden lähtökohtia kannatettavina erityisesti 41 §:ssä kuvatun avohuollon tarkoituksen osalta sekä mitä tulee veloitteeseen ryhtyä avohuollon työskentelyyn ja tukitoimiin viivytyksettä. Pidämme tärkeänä, että avohuollon tavoitteeksi on kirjattu lapsen kasvuolosuhteisiin vaikuttaminen, erityisen suojelun tarpeisiin vastaaminen sekä sijaishuollon tarpeen ehkäiseminen.

Nostamme kuitenkin esiin huolen siitä, että sääntely painottuu vahvasti sosiaalihuollon lapsiperhepalvelun mukaisesti sosiaalityöhön ja sosiaaliohjaukseen, jolloin muiden lapsen ja perheen tarvitsemien palvelujen saatavuus ja käyttö voivat käytännössä heikentyä. Avohuollon tavoitteet eivät toteudu, mikäli lapsen ja perheen tarvitsemat palvelut eivät ole aidosti saavutettavissa, riittäviä tai oikea-aikaisia. Korostamme, että lapsella tulee olla mahdollisuus saada tarvitsemiaan palveluja myös tilanteissa, joissa vanhempi ei tunnista tai hyväksy lapsen tuen tarvetta.

Pelastakaa Lapset kiinnittää huomiota myös siihen, että 43 §:ssä avohuollon tukitoimet ja palvelut jäävät osin yleisluonteisesti määritellyiksi. Jää epäselväksi, millä tavoin lapsen ja perheen tarvitsema tuki käytännössä varmistetaan. Mikäli avohuollon palvelujen tarpeesta tai myöntämisestä päättää muu taho kuin lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä, on olemassa merkittävä riski siitä, etteivät avohuollon tukitoimet toteudu lapsen tarpeita vastaavalla tavalla.

Pidämme edelleen kannatettavana mahdollisuutta lapsen sijoittamiseen avohuollon tukitoimena. Nykyisessä sääntelyssä mahdollisuus useisiin peräkkäisiin avohuollon sijoituksiin on voinut johtaa lapsen edun kannalta ongelmallisiin tilanteisiin, joissa lapsen sijoituspaikka on vaihtunut toistuvasti ilman riittävän pitkäjänteistä ja pysyvämpää ratkaisua lapsen tilanteeseen.

15. Lausuntopalaute luvusta 8 (Lapsen kiireellinen sijoitus): Onko kiireellisen sijoituksen jatkoa koskeva ehdotus (keston lyhentäminen 30 vuorokaudesta 14 vuorokauteen) mielestänne kannatettava?

Ei

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Pelastakaa Lapset arvioi, että kiireellisen sijoituksen jatkamista koskevan määräajan lyhentäminen 30 vuorokaudesta 14 vuorokauteen sisältää merkittäviä riskejä lapsen edun toteutumisen näkökulmasta. Kantamme on, että näin lyhyessä ajassa ei kaikissa tilanteissa ole mahdollista tehdä riittävän perusteellista kokonaisarviointia tilanteesta, kuulla lasta lapsiystävällisesti, eikä saada esimerkiksi tarvittavia lausuntoja.

Riskinä on, että päätös huostaanoton hakemisesta hallinto-oikeudelta tai vaihtoehtoisesti lapsen kotiuttamisesta tehdään puutteellisin tiedoin. Käytännön lastensuojelutyössä nykyinen 30 vuorokauden määräaika on usein koettu jo valmiiksi lyhyeksi tarvittavan selvitys- ja arviointityön toteuttamiseksi.

Pelastakaa Lapset kannattaa sinänsä esityksen tavoitetta ehkäistä tilanteita, joissa kiireellistä sijoitusta käytettäisiin pitkitetysti huostaanoton valmisteluun tilanteissa, joissa huostaanoton perusteet ovat jo selkeät. Korostamme, että erityisesti lapsen aito merkityksellinen kuuleminen, luottamuksellisen vuorovaikutuksen rakentuminen sekä lapsen tilanteen huolellinen kokonaisvaltainen arviointi vaativat käytännössä riittävästi aikaa myös kiireellisissä tilanteissa.

16. Lausuntopalaute luvusta 9 (Huostaanotto): Onko huostaanottoa koskeva ehdotus (50 §) mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

On kannatettavaa, että lapsen tuen tarpeisiin pyritään vastaamaan ensisijaisesti tarkoituksenmukaisilla palveluilla, kuten psykiatrisella hoidolla tilanteissa, joissa lapsen ensisijainen tuen tarve liittyy terveydenhuoltoon. Pelastakaa Lapset kannattaa läheisverkostosijoitusten vahvistamista ja lapsen läheisten ihmissuhteiden huomioimista sijoitusratkaisuisissa.

Läheisverkostosijoituksissa tulee varmistaa riittävä, pitkäjänteinen ja tarpeenmukainen tuki sekä lapselle että sijoituksesta vastaaville läheisille henkilöille. Ilman tätä on riskinä, että sijoitukset katkeavat tai eivät saavuta tavoitteitaan.

Muistutamme, että osa lapsista voi jäädä avohuollon ja sijaishuollon palveluiden väliin tilanteissa, joissa avohuollon tukitoimet eivät ole riittäviä vastaamaan lapsen ja perheen tilanteeseen. Lastensuojelun sijaishuollon asiakkuus kuvautuu esitetystä sääntelyssä entistä viimesijaisempana palveluna, jolloin lapsi ei välttämättä saa tarvitsemiaan sijaishuollon palveluja.

Arviomme on, että sosiaalihuoltolain ja lain lapsen erityisestä suojelusta muodostama kokonaisuus jää osin epäselväksi, eikä sääntely kaikilta osin tue riittävän johdonmukaisesti lasten ja perheiden yksilöllisiä tuen tarpeita sekä palvelujen jatkuvuutta.

17. Lausuntopalaute luvusta 10 (Kodin ulkopuolinen sijoitus): Onko kodin ulkopuolisten sijoitusten ja sijoituspaikkojen valvontaa koskevien säännösten täsmentäminen ja vastuunjaon selkeyttäminen ehdotetulla tavalla mielestänne kannatettavaa?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Pelastakaa Lapset kannattaa valvontaa koskevan sääntelyn täsmentämistä ja vastuunjaon selkeyttämistä. Tämä vahvistaa lasten oikeusturvaa, yhdenmukaistaa valvontakäytäntöjä sekä tukee sijoitusten laadun ja turvallisuuden toteutumista.

Kannamme huolta siitä, että erityisesti perhehoidon valvonta voi jäädä edelleen puutteelliseksi, ellei perhehoidossa toteutettavaa kasvatuksellista rajaamista samalla vahvisteta. Valvonnan, ohjauksen ja sosiaalityön tuen tulee olla riittävän vahvaa, jotta lapsen oikeudet, turvallisuus ja asianmukainen kohtelu toteutuvat myös perhehoidossa yhdenvertaisesti.

Muistutamme, että lapsille tulee turvata helposti saavutettavia ja lapsiystävällisiä kanavia palautteen antamiseen, yhteydenottoihin sekä epäkohtien esille tuomiseen. Lapsen mahdollisuus turvallisesti kertoa kokemuksistaan ja saada apua tulee varmistaa riippumatta sijoitusmuodosta tai hyvinvointialueesta.

18. Lausuntopalaute luvusta 11 (Laitoshoido): Onko ehdotus lastensuojelulaitoksen asuinyksikön henkilöstömitoituksen täsmentämisestä ja osittaisesta joustavoittamisesta (ml. lapsikohtainen vähimmäismitoitus 1 työntekijä/lapsi sekä mahdollisuus suhteuttaa mitoitusta sijoitettujen lasten lukumäärään) mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Lähtökohtaisesti henkilöstömitoituksen joustavoittaminen on kannatettavaa tilanteissa, joissa toimintaa on tarkoituksenmukaista järjestää ilman, että lasten turvallisuus, kuntoutuminen tai hoidon laatu heikkenevät. Pelastakaa Lapset kannattaa mahdollisuutta siihen, että asuinyksikön ollessa tilapäisesti tyhjä rinnakkaisen asuinyksikön henkilöstö vastaa päivystyksestä.

Arviomme kuitenkin on, ettei ehdotetuilla muutoksilla saavuteta esityksessä tavoiteltuja kustannussäästöjä käytännön toimintaympäristössä. Riskinä on, että henkilöstön vaihtuvuus lisääntyy esimerkiksi tilapäisten työntekijäjärjestelyjen ja keikkatyön seurauksena, mikä heikentää lasten kuntouttavan työskentelyn jatkuvuutta, pysyviä ihmissuhteita sekä arjen ennakoitavuutta.

Pidämme painavana sitä, että erityisyksiköiden ja vaativan tason sijaishuollon henkilöstömitoituksesta säädetään nykyistä täsmällisemmin kansallisesti. Riittävän ja yhdenmukaisen sääntelyn avulla voidaan paremmin turvata lasten yhdenvertainen oikeus riittävän vaativaan hoitoon, kuntoutukseen ja osaavaan henkilöstöön eri puolilla Suomea. Samalla kansallinen sääntely selkeyttää palvelurakennetta ja vähentää hyvinvointialueiden välisiä eroja palvelujen toteuttamisessa.

19. Onko ehdotus turvahenkilöä koskevaksi sääntelyksi, jossa turvahenkilön tehtävät ja toimivaltuudet erotetaan selvästi hoito- ja kasvatustehtävistä, mielestänne toimiva?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Pelastakaa Lasten näkemys on, että turvahenkilöä koskevan sääntelyn tulisi rajautua vain kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun, eikä muuhun lastensuojelun sijaishuoltoon. Esityksessä jää epäselväksi, mihin sijaishuollon muotoihin turvahenkilöä koskeva sääntely tosiasiallisesti kiinnittyy ja millaisissa tilanteissa turvahenkilöä voidaan käyttää.

Arviomme on, että sääntelyyn liittyy lapsen oikeuksien toteutumisen näkökulmasta merkittäviä aukkoja erityisesti yksityisyyden, osallisuuden sekä kodinomaisen kasvu ympäristön toteutumisen osalta. Turvahenkilön jatkuva läsnäolo voi käytännössä heikentää edellytyksiä luottamuksellisten vuorovaikutussuhteiden rakentumiselle sekä etäännyttää sijaishuollon arkea kodinomaisesta ja kuntouttavasta kasvu ympäristöstä.

Pelastakaa Lapset korostaa, että mahdollisen turvahenkilöä koskevan sääntelyn tulee olla täsmällistä, tarkkarajaista ja käyttötarkoitukseltaan selkeästi rajattua. Lisäksi sääntelyssä tulee varmistaa vahva oikeusturva, selkeät käyttöedellytykset, turvahenkilöstön osaaminen ja toiminnan valvonta.

20. Lausuntopalaute luvusta 12 (Lapsen erityistä suojelua turvaavat rajoitukset sijaishuollon aikana): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 12 säännöksistä 90 § (yhteydenpidon rajoittaminen) ja 93 § (henkilöntarkastus) ja niiden käytännön toimivuudesta ja vaikutuksista.

Esityksessä pyritään selkiyttämään rajoitustoimenpiteiden edellytyksiä ja vahvistamaan lapsen oikeutta erityiseen suojeluun sijaishuollon aikana. Pelastakaa Lapset pitää tätä kannatettavana. On puollettavaa, että yhteydenpidon rajoittamista koskevaa sääntelyä täsmennetään erityisesti tilanteissa, joissa se kohdistuu henkilöihin, joita ei pystytä yksilöimään, mutta joiden arvioidaan vaarantavan lapsen terveyttä, turvallisuutta tai kehitystä.

Pidämme tarpeellisena myös henkilöntarkastusta koskevan sääntelyn täsmentämistä, mutta korostamme, että toimenpiteiden tulee olla täsmällisesti perusteltuja ja toimintatavoiltaan lapsen oikeuksia ja ihmisarvoa kunnioittavia. Rajoitustoimenpiteiden ei tule korvata riittämättömiä palveluja, henkilöstöresursseja tai kuntouttavaa työskentelyä.

Muistutamme, että rajoitustoimenpiteitä tulee seurata, ohjata ja valvoa yhdenmukaisesti valtakunnallisesti, jotta lasten oikeusturva toteutuu yhdenvertaisesti eri sijoitusmuodoissa ja hyvinvointialueilla. Sääntely edellyttää henkilöstöltä vahvaa osaamista, koulutusta ja yhtenäisiä toimintatapoja.

21. Lausuntopalaute luvusta 13 (Jälkihuolto): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 13 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Pelastakaa Lapset arvioi, että jälkihuollon tuen siirtyminen sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin voi keventää nuoren saamaa tukea tilanteissa, joissa nuorella on edelleen vahvoja lastensuojelutusta liittyviä tuen tarpeita. Riskinä on, että jälkihuollon jakautuminen kahden eri sääntelykokonaisuuden välille heikentää palvelujen jatkuvuutta ja vastuiden selkeyttä.

Näkemyksemme on, että jälkihuollon asiakkuuksien ja tuen tulisi lähtökohtaisesti säilyä lastensuojelulain sääntelyn piirissä. Keskeisintä on kuitenkin varmistaa laadukas yksilöllisen tuen tarpeen arviointi sekä riittävän pitkäjänteinen ja vaikuttava tuki nuorelle.

Vuonna 2020 astui voimaan laki lastensuojelun jälkihuollon ikärajan nostamisesta 21 ikävuodesta 25 ikävuoteen. Tuolloin sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön asettaman työryhmän selvityksessä arvioitiin uudistuksen tuottavan taloudellisia säästöjä ja vähentävän inhimillistä kärsimystä. Vuonna 2023 hallitus päätti kuitenkin säästösyihin nojaten laskea jälkihuollon yläikärajan 25 vuodesta 23 ikävuoteen. Päätös tehtiin vastoin kokemusasiantuntijoiden, tutkijoiden ja sosiaalialan ammattilaisten lausuntoja.

Hyvinvointialueet ovat voineet tämän jälkeen tehdä itsellisen päätöksen siitä, tarjoavatko ne hallituksen linjauksista huolimatta jälkihuoltoa 25 ikävuoteen saakka. THL:n vuoden 2024 jälkihuollon tilannekuvan mukaan vain kolmella hyvinvointialueella jälkihuoltoa oli jatkettu 25 ikävuoteen saakka. Useimmat hyvinvointialueet ovat laskeneet ikärajan 23 ikävuoteen. Tällä hetkellä jälkihuoltoa saavat nuoret ovat näin ollen epätasa-arvoisessa asemassa. Pelastakaa Lapset katsoo, että jälkihuollon ikäraja tulisi palauttaa takaisin 25 ikävuoteen.

22. Lausuntopalaute luvusta 17 (Voimaantulo): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita voimaantumista koskevista säännöksistä ja niiden vaikutuksista.

Pelastakaa Lapset pitää välttämättömänä, että sosiaalihuoltolain sekä lain lapsen erityisestä suojelusta muutokset tulevat voimaan yhtäaikaaisesti, koska sääntelykokonaisuudet linkittyvät tiiviisti toisiinsa. Lakien voimaantumisen eriaikaisuus voi aiheuttaa epäselvyyttä palvelujen järjestämisessä, vastuunjaossa sekä asiakkaiden ohjautumisessa oikean tuen piiriin. Hyvinvointialueille tulee varata

riittävästi aikaa toimeenpanoon, henkilöstön koulutukseen sekä uusien toimintamallien yhteensovittamiseen.

23. Lausuntopalaute ehdotuksesta koskien lisärahoitusta tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen (TUVA) turvaamiseksi yksityisissä koulukodeissa ja Valtion koulukodeissa: Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita TUVA-koulutuksen rahoitusta koskevasta säännöksestä ja sen vaikutuksista.

-

24. Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen taloudellisista vaikutuksista?

Pelastakaa Lasten näkemys on, ettei esitysluonnos anna kaikilta osin riittävän realistista kuvaa ehdotettujen muutosten taloudellisista vaikutuksista. Pidämme mahdollisena, etteivät esityksessä arvioidut säästöt toteudu erityisesti lastensuojelulaitosten henkilöstömitoitukseen ja päivystysjärjestelyihin liittyvien muutosten osalta.

Mikäli avohuollon tuki ei tosiasiallisesti vahvistu ja vastaa lasten sekä perheiden tarpeisiin riittävän varhaisessa vaiheessa, voi seurauksena olla raskaampien ja kustannuksiltaan huomattavasti suurempien sijaishuollon palvelujen tarpeen kasvu.

Taloudellisia vaikutuksia arvioitaessa tulisi lisäksi huomioida nykyistä vahvemmin myös uudistuksen toimeenpanon käytännön kustannukset sekä pitkän aikavälin vaikutukset lasten hyvinvointiin ja palvelutarpeisiin. Taloudellisten vaikutusten arviointia ei tule tehdä irrallaan muusta lapsivaikutusten arvioinnista.

25. Millaisia taloudellisia vaikutuksia arvioitte ehdotuksen 38 §:n 3 momentilla mahdollisesti olevan?

Pelastakaa Lapset pitää ehdotusta läheisverkoston palkkioiden ja korvausten yhdenmukaistamisesta perhehoidossa kannatettavana niin lapsen yhdenvertaisuuden kuin läheisverkoston aseman näkökulmasta. Muutoksella voi olla hyvinvointialueille lyhyellä aikavälillä kustannuksia lisääviä vaikutuksia, mutta pidemmällä aikavälillä se voi lisätä perhehoidon käyttöä ja vähentää tarvetta raskaammille ja huomattavasti kalliimmille laitoshoidon ratkaisuille. Lisäksi läheisverkostosijoitusten vahvistuminen voi tukea sijoitusten pysyvyyttä ja lapsen ihmissuhteiden jatkuvuutta ja vaikuttaa näin kustannusten kasvuun hillitsevästi.

26. Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen muista vaikutuksista?

Esitysluonnos sisältää useita kannatettavia tavoitteita erityisesti sosiaalihuollon ja lastensuojelun palvelurakenteen ja rajoitustoimenpiteiden selkeyttämisen näkökulmasta. Olemme sitä mieltä, että lapsivaikutusten arviointi jää osin puutteelliseksi erityisesti sosiaalihuoltolain ja ehdotetun uuden lain lapsen erityisestä suojelusta rajapinnan osalta. Ehdotettuun sääntelyyn liittyy riski siitä, että osa lapsista ja perheistä voi jäädä ilman tarvitsemiaan palveluja. Puutteiden voidaan arvioida koskevan näiden molempien lakien puitteissa tarjottavaa erityistä tukea ja lastensuojelun avohuoltoa tarvitsevia. Muistutamme, että kyseessä on hyvinvointialueiden rakenteisiin ja toimintatapoihin merkittävästi vaikuttava uudistus, jonka hallittu toimeenpano edellyttää riittävää valmistelu-aikaa, ohjeistusta ja resursointia.

27. Vapaamuotoiset huomiot

Pelastakaa Lapset pitää esityksen tavoitteita osin kannatettavina. Puollamme erityisesti painopisteen siirtämistä varhaisempaan ja oikea-aikaisempaan tuen saantiin; asiakasprosessien, sosiaalihuollon ja lastensuojelun palvelurakenteen sekä rajoitustoimenpiteiden selkeyttämistä; ja hallinnollisen työn vähentämistä.

Huolemme on, että ehdotetussa sääntelykokonaisuudessa osa erityistä suojelua tarvitsevista lapsista ja perheistä voi käytännössä jäädä avohuollon ja sijaishuollon palveluiden väliin ilman riittävää ja oikea-aikaista tukea. Riskinä on, että avohuollon tukitoimet eivät ole riittäviä vastaamaan lapsen ja perheen tilanteeseen, mutta lapsi ei myöskään tosiasiallisesti saa tarvitsemiaan sijaishuollon palveluja.

Arviomme, että sosiaalihuoltolain ja ehdotetun uuden lain rajapinta jää ehdotuksen valossa osin epäselväksi eikä sääntely kaikilta osin muodosta lasten ja perheiden tuen tarpeita aidosti tukevaa kokonaisuutta. Erityinen huoli liittyy palveluiden nivelvaiheisiin, joissa asiakkuuksien jatkuvuus ja vastuut voivat katketa, erityisesti mikäli erityistä suojelua tarvitsevien lasten tarpeita ei tunnisteta riittävän ajoissa sosiaalihuollossa.

Huomautamme, että vaikka esityksellä tavoitellaan kustannussäästöjä, ehdotettujen muutosten taloudelliset vaikutukset voivat käytännössä muodostua arvioitua monisyisemmiksi ja näiltä osin myös jopa kustannuksia lisääviksi. Esimerkiksi, mikäli avohuollon tuki ei toteudu riittävän vahvana ja oikea-aikaisena, voi seurauksena olla raskaampien ja kustannuksiltaan merkittävästi suurempien sijaishuollon palvelujen tarpeen kasvu. Tällöin lasten oikeus tarvitsemiinsa palveluihin ei toteudu tarkoituksenmukaisesti eikä uudistus saavuta sille asetettuja muitakaan tavoitteita.

Uudistus on kaikinensa hyvinvointialueiden rakenteisiin, palveluprosesseihin ja työnjakoon merkittävästi vaikuttava kokonaisuus. On kannettava vastuuta siitä, että muutokseen tähtäävät toimet ovat hallittuja; toimeenpano on asiakaslähtöistä; hyvinvointialueilla on riittävät resurssit ja valmistelu-aika; sekä kansallinen ohjeistus ja tuki henkilöstölle on sujuvaa ja huolellisesti toteutettua koko muutosprosessin ajan.

Levamo Tiina-Maria
Pelastakaa Lapset ry